

PORCIUNKULOVÉ OBŘÍ ROZDÍL

Hará na Porciunkuli do Hostinného ve dnech 1. - 2. srpna 2009

Bez františkánů by nebyla Porciunkule

V letošním roce si celý svět připomíná významné výročí 800 let (1209 -2009) od založení řehole sv. Františka z Assisi papežem Inocencem III., t.j. založení Řádu menších bratrů (Ordo Fratrum Minorum) přezdívaných jako františkáni.

Za panování římského císaře Bedřicha II. (1215-1250) byl žalostný pohled na hospodářský a společenský život v Itálii. Jednotlivé italské rody mezi sebou válčily a jejich představitelé krutě zacházeli se svými poddanými. Důsledkem toho byl všeobecný úpadek života.

V té době žil ve městě Assisi v provincii Umbrie obchodník francouzského původu Petr Bernardote. Jeho manželkou byla Dominka z rodu Piků. Tato rodina vedla čilé obchodní styky zejména s Francií. V roce 1182 se Petru Bernardotovi, právě když byl na obchodní cestě ve Francii, narodil syn. Dostal jméno Jan. Avšak pro bohaté rodinné styky s Francií byl často přezdíván „malým Francouzem“, až mu zůstalo jméno František.

Po otci se měl stát kupcem. O obchod však neprojevil žádný zájem. Kromě latiny nedosáhl ani jiného zvláštního vzdělání. Od otce dostával peníze, a tak si mohl dovolit vést rozmařilý život. Byl veselý a podnikal různá dobrodružství. Ve 20 letech jej však postihla vážná nemoc, která změnila jeho styl života. Zamýšlel se nad tím, co doposud prožil, a minulost se pro něj stala marnivostí. Když se uzdravil, uchýlil se k duchovnímu přemítání. Později se dokonce rozloučil se světem a odešel na odlehlé místo, kde poustevničil. Když se to dozvěděl jeho otec Bernardote, zuřil. František začal žebrot a sbírat peníze na opravu kostela sv. Petra u Assisi. Později se mu podařilo opravit i nedaleko Assisi stojící prastarý kostelík Panny Marie s Anděly, který s malým pozemkem náležel k benediktinskému klášteru. U něho založil poustevnu, oblékl si nejchudší šat a žil zde jako poustevník. Ačkoliv ještě nebyl knězem, kázal lidu, který se u něho hojně shromažďoval. Rychle získával další bratry a v roce 1209 založil řeholi o 23 kapitolách. Jejich hlavním bodem byla naprostá chudoba. František byl první, kdo sám rozdál veškerý svůj majetek chudým lidem. Zpočátku se nazývali „menší bratři“. Až později, když byla existence řehole po dlouhém jednání schválena, se nazývali „františkáni“. Když se bratrstvo rozrostlo, přestala malá poustevna na Rivotortu vyhovovat. Po jednáních František získal pro řeholi jako dar malý kostelík Panny Marie s Anděly a sousední dům. Pojmenoval jej Porciunkule. Jméno je tvořeno z latinského slova Portio, které ve zdvořilém znění zní Porciunkule. Slovo Porciunkule představuje nejmenší částku. Vyjadřuje skromnost a jen to nejnnutnější, co františkáni potřebovali ke svému životu na zemi, aby přežili. Postupem času název zlidověl na Porciunkule. Kostel Panny Marie s Anděly se stal mateřským klášterem františkánů.

sv. František z Assisi

Později František často cestoval po vzdálených krajích a založil ještě několik podobných malých a chudých klášterů. Zúčastnil se i mnoha válečných tažení proti mohamedánům. Papež Honorius III. udělil jím založeným klášterům neobyčejnou milost. Tou byla možnost udílení odpustků všem návštěvníkům kostelíka Porciunkule, která byla později přenesena na všechny ostatní františkánské kostely po celém světě. Sám František žil ještě několik let asketickým životem a zemřel jako mladý dne 4. října 1226 ve věku 44 let.

Jím založená řehole se rychle rozšířila po celém světě a záhy přišla i k nám do Čech. Členové řádu si každoročně připomínali posvěcení kostelíku Porciunkule vždy 1. a 2. srpna na památku dne 2. srpna 1223, kdy se tato pout' konala poprvé. Tato z počátku zcela vnitřní řádová událost se během doby změnila ve slavnou pout', která se dodnes drží na celém světě ve všech františkánských kostelech. V Hostinném se první františkánská pout' konala v roce dostavby františkánského kláštera v roce 1684.

BALADA O PORCIUNKULI

*Už ji máme zase tady,
zas už přišla k nám,
těm, co neví, o co kráčí,
vysvětlení dám.*

*Vlastně tuhle informaci
poskytuji rád,
i když občan Hostinného
už by ji měl znát!*

*Budem slavit všichni spolu,
ať jsme starí, mladí,
vždyť tu naši milou holku,
máme všichni rádi.*

*U stánku si taky dáme
tu koláčky s medem,
potom půjdem na klobásky,
ty si dáme s chlebem.*

*Pivečkem to zapijeme,
to je Boží dar,
kdo pivo pije, dlouho žije,
nestihne ho zmar.*

*Až uhasne ohňostroje
po půlnoci jas,
loučíme se, Porciunkule,
přiď zas mezi nás...*

R. T.

Jak františkáni přišli do Hostinného

V roce 1635 získal panství Hostinné za vojenské zásluhy v císařské armádě do svého majetku nejvyšší polní vachtmistr Vilém Lamboy z Desseneru. Tento holandský šlechtic španělského původu zbohatl zejména na konfiskacích během třicetileté války. V roce 1649 byl povýšen do hraběcího stavu a natrvalo se usadil v Hostinném. Lamboy byl zapřísašlý katolík a za každou cenu se snažil do města získat některý z církevních řádů. Jako první nabídku přijali jezuité, kteří zde chtěli vybudovat kolej a konvikt. Avšak finanční zajištění stavby ze strany majitele panství se jim zdálo být nedostatečné a po čase město opustili. Brzy nato zájem o působení v Hostinném projeví františkáni.

Františkáni do Hostinného přišli 23. listopadu roku 1666 pod vedením brněnského kvardiána P. Patricia Palleta. Řádoví bratři od samého počátku projevovali snahu získat a nebo si pro svoji činnost postavit vlastní objekt. V roce 1674 jim městská rada přenechala k užívání malý renesanční hřbitovní kostelík Nejsvětější Trojice vystavěný v letech 1597-1599 za dolní branou a povolila přikoupit pozemek pro výstavbu kláštera a zřízení klášterní zahrady. Podmínkou města bylo, že při pohřbech se bude vyzvánět klášterními zvony a rakve budou moci být doneseny do klášterního kostela za zpěvu obvyklého „Salve“. V roce 1676 byla zahájena jednání se stavitelem a měšťanem Nového Města pražského Martinem Reinerem o výstavbě kláštera. Brzy nato byla podepsána smlouva. Stavba byla zahájena v roce 1677. Dne 27. března roku 1677 sloužil provinciál Bernard Sannig v přenechaném kostele Nejsvětější Trojice slavnostní mši a přidal k nyní již klášternímu kostelu druhé patrocinium Neposkvrněného Početí Panny Marie. V roce 1678 byly na klášteře prováděny tesařské práce a františkáni měli za povinnost zajistit veškeré dřevo na krovy a šindele. V roce 1679 však řádovým bratřím došly peníze a další výstavba byla až do roku 1680 přerušena. Navíc ještě 22. dubna 1680 stavitel Martin Reiner zemřel. V době začátku výstavby kláštera byl u Reinera jako polír zaměstnán mladý Wolfgang Dientzenhofer (1649-1706) a zde se vyučil i zednickým mistrem. Začal jednat s františkány a nabídl se, že by stavbu dokončil. Dohoda na sebe nedala dlouho čekat a již 11. března 1681 byla v Praze u Panny Marie Sněžné sepsána smlouva mezi františkány a Dientzenhoferem o dostavbě kláštera. Podmínkou bylo dodržení původních Reinerových plánů.

Se stavbou se pokračovalo až v roce 1683. Byly dokončeny klenby a provedeno odvodnění budovy. V následujícím roce byla stavba téměř celá dokončena. Dne 8. srpna 1684 byli františkáni za velké slávy do kláštera uvedeni P. Bernardem Sannigem, který objekt vysvětil a předal do správy P. Rudolfo Vavrovskému. Za jeho správy byl klášter i dostavěn. V roce 1685 byl klášterní kostel rozšířen o kapli Bolestné Panny Marie. Základní kámen položil P. Vavrovský 22. července 1685 a náklady na výstavbu ve výši 300 zlatých uhradil velký příznivec řádu františkánů a úředník na panství Vlčice Matěj Řehoř Hošínský. Jeho podmínkou bylo zřízení rodinné hrobky v podzemích prostorách kaple. Kromě této hrobky se v podzemí klášterního kostela nachází ještě hrobka rodiny Lamboyů. Zde je pochován hrabě Vilém Lamboy (+ 1659), jeho manželka Sybila Lamboyová (+ 1687), jejich syn Jan Lambert (+ 1669) a vnuk Jan Maxmilián. Dále se v kryptě kostela nacházejí ostatky 72 řádových bratří františkánů, z nich poslední P. Cletus Dittrich zde byl pohřben 27. listopadu 1780. Později byli františkáni podle nařízení císaře Josefa II. pochováváni na hřbitově. Třetí a poslední hrobka se nachází na epistolní straně starého kostelíka a nese jméno Hoffmannova. Byla zřízena na příkaz pukmistra Jana Hoffmanna pro významné měšťany Hostinného. Uvnitř se nachází šest dřevěných rakví.

V roce 1686 byla dokončena klauzura konventu a knihovna. V následujícím roce byl dostavěn celý konvent a postavena zeď kolem zahrady kláštera se slepými arkádami uvnitř. O pět let později začaly první problémy s trhlinami ve zdivu vzniklými špatnou výstavbou základů. Největší problémy byly s jihozápadním nárožím, kde byly umístěny záchody. Část zdi musela být dokonce v letech 1712 a 1736 stržena, opatřena pevnějšími základy a znovu postavena. V roce 1693 byly do věže kostela umístěny tři zvony se jmény: „Marie, František a Antonín“. V roce 1741 byl pořízen nový hlavní oltář a opravena střecha nad kaplí Bolestné Panny Marie. Následujícího roku se opravovaly komíny.

Postupem času se začalo ukazovat, že stávající klášterní kostel svou kapacitou už nevyhovuje, a bylo rozhodnuto o jeho rozšíření. Do prostor kostela se s problémy vešlo sotva 200 osob. Dne 13. srpna roku 1744 byly zahájeny stavební práce na rozšíření původního starého hřbitovního kostelíka, který byl výstavbou konventu začleněn do klášterního celku a přístavby druhé kostelní lodi. Stavební činnost trvala až do roku 1748, kdy byl dostavěn unikátní dvoulodní kostel. V každé lodi bylo pět klenbových polí a každá měla svůj vlastní vchod opatřený kamennou předsíní s trojími dveřmi. Ve staré lodi stál oltář Neposkvrněného Početí a do nové

Porciunkule před františkánským klášteřem

lodi byl v roce 1753 umístěn oltář sv. Petra z Alcantary. Přístavbou kostela se františkáni dostali do velikých dluhů, protože všechna vydání byla hrazena pouze z almužen. Až po roce 1778 byl postupně významným způsobem doplňován inventář kostela o nové oltáře a sochy. Oprava střechy a průčelí kostela proběhla v roce 1784 a zároveň byly zdi staženy železnými kleštěmi.

V době reforem rakouského císaře Josefa II. byl roku 1785 františkánský klášter v Hostinném zrušen. Dekret o zrušení kláštera do Hostinného přivezl bydžovský krajský hejtmán Jan z Launay 11. listopadu 1785. Tehdy konvent obývalo 22 duchovních a 5 laických bratří s kvardiánem Janem Eliášem Stemplem. Do Prahy byla odvezena klášterní knihovna čítající 2 437 svazků, cenné rukopisy, obrazy a úřední listiny. Nic z toho se již zpět do Hostinného nikdy nevrátilo. O čtyři roky později si však františkáni prosadili jeho obnovení. Pomohl jim v tom především argument, že v objektu provozují už od roku 1688 lékárnu a klášterní nemocnici pro chudé od roku 1728.

V roce 1810 byly kostel i klášter poškozeny silnou bouří s vichřicí. Vítr vyrazil okna a strhl věž, která musela být celá znovu postavena. V roce 1830 byl na věž kostela umístěn znak řádu. Za prusko-rakouské války v roce 1866 bylo v prostorách kláštera ošetřováno 5 000 raněných vojáků, z nichž tu tři zemřeli. Klášterní kostel byl opravován i v letech 1911, 1912, 1922 a 1923. V období po druhé světové válce se klášter nacházel v neutěšeném stavu. Opět bylo třeba provádět opravy střech a zdí na celém objektu. Na havarijní stav upozorňoval Státní památkový úřad.

V roce 1950 byl františkánský klášter v Hostinném komunistickou vládou zrušen. Kvardián byl uvězněn v internačním táboře Želiv a zbývající bratři převezeni do kláštera v Hejnici. Poté klášterní areál sloužil jako sklad obuvi a později jako sklad celulózy. V letech 1967 - 1969 byl objekt kostela zrekonstruován a v jeho prostorách umístěna expozice sbírky odlitků antických plastik.

T. A.

Předválečná Porciunkule očima studenta Patzelta

Na Porciunkuli v roce 1937 zavzpomínal pan Ervín Patzelt, tehdy 15-ti letý syn místního pekaře z Kostelní ulice (dnes ulice Emila Votočka) č. p. 13.

Každoročně dne 1. a 2. srpna slavili v Hostinném františkánští mniši slavnost Porciunkuli. V tyto dny se také udílely tzv. „Porciunkulové odpustky – Toties quoties“. Tyto vznikly kdysi ve 13. století a byly původně vázány na kapli Porciunkule. od 14. století se pak tento zvyk rozšířil i na ostatní františkánské kostely. Alespoň tak mi to vždycky vyprávěl můj tatínek.

U příležitosti této pouti přicházelo do Hostinného mnoho obyvatel z hor a okolí. Ze Žacléře, z Broumovska, z Královédvorská a z území tvořícího tehdy německo-české jazykové rozhraní. Ve zdejších klášterních kostele se pomodlili a obdrželi odpustek. V tyto dny zde museli vypomáhat i cizí duchovní při zpovědích, aby celé to velké množství lidí, které sem dorazilo, mohlo dostat odpustek a také obdrželo svaté přijímání. Mše se v klášteře sloužily od časného rána a několikrát za den.

Do Hostinného však nepřicházeli jen zbožní prosebníci, ale i mnoho jiných zvědavých a koupěchtivých lidiček. To proto, že slavnost byla spojena s konáním výročního trhu. Lidé přicházeli pěšky, přijížděli na kolech, v kočárech, autobusy a vlakem. Z Vrchlabí a Trutnova byly dokonce vypravovány zvláštní vlaky. A to není přehnané. Ve městě se o Porciunkuli nacházelo až kolem 10 000 osob.

Boudy a stánky nespočetného množství kramářů, kteří nabízeli své zboží, se nacházely nejen na Náměstí, ale i v přilehlých ulicích od vlakového nádraží až k děkanskému kostelu. Také pod podloubím se čile obchodovalo. Bylo možno vyzorovat i určitou organizaci v rozmístění prodeje. Kramáři se stejným a nebo podobným zbožím zabírali určitá místa. Tak například v Poštovní ulici, před kinem a u gymnázia měli svoje místo pouze prodejci skla, porcelánu a hrnčářských výrobků. V Zámecké ulici (dnes Horní brána) vystavovali své zboží ševci z Nové Paky a Jaroměře. Na prostranství před kostelem a farou byly na celtových plachtách navršeny celé hory salátových a nakládacích okurek, vodních a medových melounů a ze sudů se prodávaly rychlokvašené okurky. Do Nádražní ulice byl soustředěn prodej krajek, pestrých šátků, stuh a zbytků látek. Hned vedle nich stály boudy cukrářů a perníkářů. Ve Smejkalově ulici (dnes Dolní brána) byly nabízeny látky na oděvy. Svůj pořádek měl i prodej na Náměstí. V prvních řadách před radnicí se nacházel prodej konfekčních oděvů, svrchníků, pracovních kalhot, dámského ošacení, kostýmů a zástěr. Pak pokračovaly stánky s osobním prádlem, ložním prádlem, peřím, záclonami a prádlem pro domácnost. Uprostřed Náměstí, od Labské fortny až k Sejfské fortně byly boudy výrobců košťat, soustružníků dřeva a výrobců sít. Bylo možno zde nakoupit pírka na máslo, smetáky, pometla, rýžová košťata, vařečky, kolíčky na prádlo, hrábě, dřevěné kořenky a máselnice, sítko na čaj a velká síta na mouku. Poslední část Náměstí byla obsazena prodejci s potřebami pro domácnost. Ti nabízeli hrnky, pekáče, kastroly, přístroje a různé nářadí. A nakonec zde byly vystaveny i hračky ze dřeva a plechu pro děti. Pamatuji si, jak velkým lákadlem pro nás kluky byly hlavně malé nebo velké pestře malované gumové míče. Děvčata zase lákala nabídka panenek s celuloidovými a nebo porcelánovými hlavičkami. Některé z nich dokonce mrkaly a nebo říkaly „mami“.

Bylo zde i množství jiného zboží. Mnohé rodiny, zejména ty z venkova, zde nakupovaly zboží, které potřebovaly pro nastávající časy. Nacházeli se zde i jiní, tzv. přelétaví obchodníci neboli handlíři, kteří se hlasitým chválením svého zboží snažili přilákat kupující.

Porciunkule na Náměstí v Hostinném

Byli to zejména tzv. „bosňáci“, kteří své zboží nosili v koších zavěšených přes břicho a v nich se nacházelo všechno možné: zapalovače, tabatěrky, kapesní nože, peněženky, nůžky, hřebeny, břitvy, šněrovadla a mnoho dalších drobností. Kdo uměl šikovně smlouvat, ten mnohdy velmi výhodně koupil.

Ale i o tělesné blaho bylo co nejlépe postaráno. Mnoho prodavačů teplých párků na sebe upozorňovalo již jen voňavým kouřem z dřevěného uhlí. Pod podloubím domu mědikovce Boenische (dům č.p. 23) byly rozmístěny lavice a zelinář Rudolf zde prodával okurkový salát a bramborovou kaši. Na každém rohu byli prodavači zmrzlin. Nelze zapomenout ani na prodavače tureckého medu. Sekáčkem a nebo nožem odsekávali z velké kostky posázené mandlemi jednotlivé porce této pochoutky za 50 haléřů a nebo za korunu. Med chutnal velmi dobře. Jen se nesmělo hned a s chutí do něho příliš rychle zakousnout. Tahavá hmota se totiž okamžitě přilepila na zuby a ústa a ta pak nebylo možno otevřít. Stánek byl obklopen nejen lidmi, ale tato sladkost přilákala i množství vos. Prodejce se nestačil ohánět, aby med zbavil bzučícího

vetřelce a na zemi pod pultem už ležela pěkná hromádka vosích nebožtíků.

Také v hostincích byla bohatá nabídka jídel. Převládala dršťková polévka a vepřová pečeně s knedlíkem a kysaným zelím. Ve večerních hodinách lidé naplnili výčepy a lokály a vesele popíjeli lahodné hostinské pivo. U hostince Konráda Stumpera v Horní bráně (již zbourán) a Johanna Wonky v Nádražní ulici se nacházely kuželníky, ze kterých se dlouho do noci ozýval zvuk valčích se koulí a padajících kuželek. V sále tělocvičny u parku a mnohých dalších lokálech se hrálo k tanci, zatímco se kramáři pod podloubím a ve svých stáncích oddávali odpočinku a nabírání sil na druhý den.

Mimořádnou zábavu nabízely podniky postavené po obou stranách tělocvičny u parku. Stály tam houpačky, dětské a velké řetízové kolotoče a kolotoče s pestře vybarvenými dřevěnými koňmi. Nacházely se zde i střelnice, na jejichž zadní stěně byly umístěny terče pro střelbu z pušek. Kdo třikrát po sobě trefil 12, 11 nebo 10, získal výhru. Jiné střelnice byly vybaveny nádhernými figurami, které se pohybovaly, když brok zasáhl na nich umístěný bílý bod. Zajímavá byla figura pojídače knedlíků, kterému bylo možno ustřelit sousto strkané do úst. Dále bylo možné navštívit panoptikum, kde byla k vidění obří dáma, kníže Bismark, carská rodina, Rasputin a mnoho dalších významných osobností zhotovených z vosku. Ve varieté předváděli své umění artisté, kouzelníci a tanečnice s obrovským hadem, čtyřmetrovou kobrou královskou. Na volném prostranství vystupovali kejklíři s opicemi a tančícím medvědem, žongléři, polykači mečů a ohně. Za mostem přes Sejfský potok u mandlu stálo pimprlové divadlo, jehož představení sledovali jak děti, tak i dospělí. Přihlížející s netrpělivostí čekali, až malý Kašpárek kyjem srazí hlavu zlému drakovi. Celým městem zněla hudba z flašinetů a orchestrionů.

Všichni lidé, kteří se slavnosti zúčastnili, prožívali zde mnoho radostí a veselí. Pouze jedněm zůstala Porciunkule v nepěkných vzpomínkách a město opouštěli, aniž by si něco koupili. Byl to malý Roehrich z Terezienthalu (dnes Terežín). V této obci bydlel trochu rozdílný pár. Paní byla velká a korpulentní, zkrátka pořádná ženská. Muž byl oproti ní malé postavy a hubený, zkrátka střízlík. Často byla z bytů mnohých obyvatel slyšet posměšná poznámka: Lidičky, jezte, aby jste nebyli tak velcí a silní jako je ten malej Roehrich z Terežína. Stalo se, že tento manželský pár přišel na Porciunkuli do Hostinného. Procházeli právě první řadou stánků před radnicí, kde se prodávaly oděvy, když jeden z prodávčů začal křičet: "Pojďte, matičko, ke mně a kupte svému chlapečkovi něco hezkého na sebe". Malý muž rozezlen z toho, že je považován za dítě, uchopil svou ženu za ruku a táhl ji Kostelní ulicí ven z města. Přes Hrnčířský vrch pak pelášili rovnou domů. I takovéto malé epizodky se o Porciunkuli stávaly.

Tak takhle viděl Porciunkuli v roce 1937 Ervin Patzelt z Hostinného.

T.A.

Balada poporciunkulová

Porciunukule, Porciunkule,
ty slavnosti milá,
odešla jsi jako vždycky,
jakápak jsi byla?

Byla jsem já jako vždycky,
holka milá, vlnadná,
a kdo za mnou přijít chtěl,
to byla věc snadná.

Porciunkule, Porciunkule,
podle mého vkusu,
tentokrát jsi natropila
trochu moc rámusu.

Rámus? Přece bývá vždycky,
to už bys měl vědět,
na uši sis měl dát klapky
no a doma sedět.

Vždyť jsem taky seděl doma,
na uších držel ruku,
stejně jsem je neubránil
proti všemu hluku.

Jen se dívej na to všechno
z té nejlepších stránek,
co tu bylo krásných věcí,
no a pak ty stánky!

To máš pravdu, Porciunkule,
kromě toho hluku,
za dvacku tam měli párky
na přepáleném tuku.

A co textil, kosmetika,
to má každá žena ráda,
těm mlsným se nabízela
prima čokoláda.

To máš pravdu, Porciunkule,
že všude byl stánek,
trhovci nám ukazovali
u dveří nový zámek.

To jsou všechno prkotiny,
ty jsi mohl tušit,
když se tobě já nelíbím,
můžete mě zrušit!

Já už mlčím jako ryba,
Porciunkule milá,
co by bez tebe naše obec,
konec konců byla!

R.T.

O Porciunkuli navštivte muzeum s historickou expozicí

Tak jako každoročně i o letošní Porciunkuli otevře své brány pro občany a návštěvníky našeho města Muzeum s historickou expozicí ve druhém patře radnice s možností prohlídky radniční věže a výstupu na její ochoz. Přijďte si prohlédnout nové exponáty, které město Hostinné získalo zpět z Muzea Podkrkonoší v Trutnově. Zajímavá je zejména kolekce zbraní a portréty Viléma Lamboye a jeho choti Sibylly v životní velikosti.

Muzeum bude otevřeno v sobotu 1. srpna a v neděli 2. srpna 2009 vždy od 10.00 do 16.00 hodin.

Porciunkulové noviny pro občany a návštěvníky našeho města společně připravili a hezké prožití porciunkulových dnů roku 2009 v Hostinném ze srdce přejí Tomáš Anděl, kronikář města, a Radvan Tůma.

Porciunkulové noviny zdarma vyrobila Tiskárna Voborník, Hostinné